

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

ISSN 2076-586X (Print)

2524-2660 (Online)

DOI 10.31651/2524-2660-2023-1

ВІСНИК
Черкаського національного
університету
імені Богдана Хмельницького

Серія
Педагогічні науки

Випуск
1.2023

Черкаси – 2023

**Засновник, редакція, видавець і виготовлювач –
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького**
Свідоцтво про державну перереєстрацію КВ № 23937–13777Р від 21.05.2019

Матеріали «Вісника» присвячені проблемам формальної, неформальної та інформальної освіти. У статтях презентуються результати досліджень різних аспектів розвитку освітніх систем, особливості організації різних форм навчання, розробки нових педагогічних технологій, педагогічні умови ефективності пізнавальної діяльності суб'єктів освітнього процесу, неперервність професійної освіти тощо.

Наукові статті збірника рекомендовані викладачам вищої школи, аспірантам, студентам, соціальним працівникам, а також усім, хто цікавиться соціально-педагогічною проблематикою.

Журнал входить до «Переліку наукових фахових видань України» категорії «Б», у яких можуть публікуватися результати досліджень здобувачів наукових ступенів доктора філософії і доктора наук за педагогічними спеціальностями 011, 012, 013, 014, 015 на підставі Наказу Міністерства освіти і науки України від 17 березня 2020 р. № 409.

Випуск **№ 1.2023** наукового журналу **Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»** рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет Вченою радою Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 5 від 30 березня 2023 р.).

Журнал індексується в міжнародній наукометричній базі **Index Copernicus** (ICV 2018: 73,37; ICV 2019: 76.51; ICV 2020: 85.23), базі метаданих **CrossRef**, базі даних наукових цитувань **Open Ukrainian Citation Index**.

Редакційна колегія серії:

Голова: Борисов В.В., д. пед. н., проф. **Заступник голови:** Лодатко Є.О., д. пед. н., проф.

Члени редколегії: Бондар І.І., проф., Народн. художник України; Вовк О.І., д. пед. н., проф.; Десятов Т.М., д. пед. н., проф. Коломієць О.Г., д. філол. н., доц.; Кукулєнко-Лукьянець І.В., д. психол. н., доц.; Ніколаєвська І.О., д. пед. н., доц.; Сердюк З.О., к. пед. н., доц.; Симоненко Т.В., д. пед. н., проф.; Тарасенкова Н.А., д. пед. н., проф.; Шпак В.П., д. пед. н., проф.; Авишеньок Н.М., д. пед. н., ст. н. с., (Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України); Арутюнян Н.К., д. пед. н., проф. (Єреванський держ. ун-т, Республіка Вірменія); Будник О.Б., д. пед. н., проф. (Прикарпатський нац. ун-т імені Василя Стефаника); Галус О.М., д. пед. н., проф. (Хмельницька гуманіт.-пед. акад.); Гуржій А.М., д. т. н., проф., дійсний член НАПН України; Добрева (Георгієва) С., к. пед. н., доцентка (Шуменський ун-т «Єпископ Костянтин Преславський», Республіка Болгарія); Єркібаєва Г.Г., д. пед. н., проф. (Міжнар. Казахсько-Турецький ун-т ім. Х.А. Ясаві, Республіка Казахстан); Жорова І.Я., д. пед. н., проф. (КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»); Клим-Климашевская А., д-р габ., проф. (Ун-т природн. та гуманіт. наук в Седльце, Республіка Польща); Клявіна А., д. пед. н., проф. (Латвійська акад. спорт. педагогіки, Латвійська Республіка); Кондрашов О., д. пед. н., асистент проф. (Ун-т Томпсон Ріверс, Канада); Малафійк І.В., д. пед. н., проф. (Рівненський держ. гуманіт. ун-т); Мікаелян Г.С., д. пед. н., проф. (Вірменський держ. пед. ун-т імені Х. Абовяна, Республіка Вірменія); Назаренко Г.А., д. пед. н., проф. (КЗ «Черкаський обл. ін-т післядипл. освіти пед. працівн. Черкаської обл. ради»); Омельченко С.О., д. пед. н., проф. (ДВНЗ «Донбаський держ. пед. ун-т»); Парчевски Р., д.ф. (інж), (Військовий технолог. ун-т у Варшаві, Польща); Періг О.В., к. т. н., доцент (Донбаська державна машинобудівна академія); Пономаренко Т.О., д. пед. н., проф. (Київський ун-т імені Бориса Грінченка); Пригодій М.А., д. пед. н., проф. (Національний пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова); Рудишин С.Д., д. пед. н., проф. (Глухівський нац. пед. ун-т імені Олександра Довженка); Скворцова С.О., д. пед. н., проф., чл.-кор. НАПН України (ДЗ «Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського»); Федосова І.В., д. пед. н., проф. (ДВНЗ «Приазовський держ. техн. ун-т»); Харадзе Е.М., д. пед. н., асистент проф. (Тбіліський держ. ун-т ім. Іване Джавахішвілі, Грузія).

Секретаріат: Гнезділова К.М., д. пед. н., проф.; Завгородня Л.В., к. філолог. н., доц.; Дерев'яно Д.В., д. ф. (пед.).

Адреса редакційної колегії:

18000, Черкаси, бульвар Шевченка, 81,
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького,
кафедра педагогічних наук, освітнього і соціокультурного менеджменту.
Website: <http://ped-ejournal.cdu.edu.ua>;
e-mail: bulletin_chnu@ukr.net, lodatko@gmail.com
Тел. +38(093) 07-123-06

За дотримання права інтелектуальної власності, достовірність матеріалів
та обґрунтування висновків відповідають автори.

18. Lyashenko, O.I., Zhuk, Yu.O. (Eds.). (2019). Implementation of monitoring systems for assessing the quality of general secondary education based on test technologies: methodological recommendations. Kyiv: Pedagogical thought. 134 p. [in Ukr].
19. On Approval of the National Framework of Qualifications: Resolution of the CMU dated November 23, 2011 No. 1341 (as amended by Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated June 25, 2020 No. 519). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#n12> [in Ukr].
20. Pionova, R.S. (2002). Higher school pedagogy: tutorial. Minsk: University. 256 p. [in Bel].
21. Martynenko, S., Khoruzha, L. Teaching methods and their classification. Retrieved 27/02/2023 from <https://osvita.ua/school/method/780/> [in Ukr].
22. Kostenko, L.V., Shumska, L.Yu. (2019). Methodology of teaching choral conducting. Education manual for graduate students of higher education institutions. 2nd ed. Nizhin: Gogol NSU. 145 p. [in Ukr].
23. Smirnova, T.A. (2021). Music pedagogy and psychology of the higher school: teaching. manual Kharkiv. Leader. 180 p. [in Ukr].
24. Voevidko, L.M. (2019). Methodology of musical education: teaching. Manual. Kamianets-Podilskyi: Abetka. 220 p. [in Ukr].
25. Aman, I.S., Lytvynenko, O.V. (2018). Internet services in the educational space: methodical guide. Vol. 3. Kropyvnytskyi: PI "Vasyl Sukhomlynskyi RRIPPE". 76 p. [in Ukr].

SHAPRAN Olga

Doctor Sciences of Pedagogy, Professor,
Head of the Department of general pedagogy and pedagogy of the higher school,
Grigory Skovoroda University in Pereyaslav

MODERN PROBLEMS OF THE QUALITY OF EDUCATION IN VOCATIONAL ART COLLEGES

Summary. The scientific problem of the quality of education is considered, which is key to the renewal of educational activities in professional musical colleges, colleges of culture and arts, and colleges of arts. It has been established that modern problems of the quality of education in professional art colleges are insufficiently researched and require scientific understanding. Based on the analysis of the Law of Ukraine "On Vocational Pre-Higher Education", the content of the main concept of compliance of the conditions of educational activity and learning outcomes with the requirements of legislation, educational and professional standards, which is ensured by the implementation of internal and external procedures for ensuring the quality of education, is highlighted. In

terms of the experience of the modern activity of professional art colleges, key questions of the theory and practice of pedagogy of the quality of education, the content and structure of the educational process, the artistic specificity of methods, forms and means of education, in particular, distance learning and the use of Internet services, were analyzed.

Keywords: quality of education; pedagogy of quality of education; professional art college; methods; forms and means of education in professional art colleges; distance learning; Internet service.

Одержано редакцією 01.03.2023
Прийнято до публікації 22.03.2023

 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2023-1-25-31>

 <https://orcid.org/0000-0002-1737-4557>

ПЕЛЕХ Юрій Володимирович

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки, освітнього менеджменту і соціальної роботи,
Рівненський державний гуманітарний університет
e-mail: pelekh Yurii@ukr.net

 <https://orcid.org/0000-0001-9976-1165>

ФІЛОНЕНКО Мирослава Мирославівна

докторка психологічних наук, професорка кафедри загальної та медичної психології,
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця
e-mail: myroslavafilonenko@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-0745-4625>

ШЕВЦІВ Зоя Михайлівна

докторка педагогічних наук,
професорка кафедри педагогіки, освітнього менеджменту і соціальної роботи,
Рівненський державний гуманітарний університет
e-mail: shevtziv53@ukr.net

УДК 378.018.8:364-43:376.091.2(045)

ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ В ОСВІТІ

Мета статті полягає у з'ясуванні основних перешкод запровадження інклюзивного навчання в систему освіти України та окресленні перспективних напрямів підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до роботи в умовах інклюзії в освіті. У статті розкрито основні переваги запровадження інклюзивного навчання.

Виявлено та проаналізовано основні чинники гальмування ефективного функціонування інклюзивного навчання в системі закладів освіти:

а) малообізнаність керівника закладу освіти про умови організації, створення та фінансування інклюзивного класу; б) відсутність основних надавачів освітніх послуг - вихователів/вчителів інклюзивного навчання в дошкільній, початковій та середній (за спеціальностями) освіті; в) несформованість інклюзивної компетентності фахівців, що надають додаткові розвивально-корекційні та реабілітаційні послуги поза освітнього процесу.

Дано характеристику перспективам підготовки у закладах вищої освіти майбутніх керівників та педагогів закладів освіти, соціальних працівників, ерготерапевтів, фізичних реабілітологів, практичних психологів: 1) удосконалення освітньо-професійних програм; 2) оновлення контенту навчальних дисциплін, зокрема включення навчальних дисциплін «Інклюзивна освіта», «Основи інклюзивної педагогіки»; 3) використання в ході підготовки фахівців контекстного навчання як форми активного навчання, орієнтованої на майбутню професійну підготовку студентів, поступове насичення освітнього процесу технологіями інклюзивного навчання; 4) оновлення компетентностей і компетенцій згідно з появою професій майбутнього «Менеджер інклюзивного навчання», «Тьютор дитини з особливими освітніми потребами».

Ключові слова: підготовка майбутніх фахівців; фахівці соціономічних спеціальностей; інклюзивне навчання; дитина з особливими потребами.

Постановка проблеми. Процес упровадження інклюзивного навчання здобувачів освіти з особливими освітніми потребами (ООП) в закладах освіти в Україні є актуальною проблемою останнього десятиріччя, темп упровадження якого залежать від ряду чинників. Розв'язування зазначеної проблеми лежить в площині неоднозначності тлумачення поняття «інклюзивна освіта», оскільки розглядається в розрізі групи споріднених галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється професійна підготовка фахівців, які вирішують спільні завдання в процесі інклюзивного навчання. Очевидним, що це стосується підготовки спеціалістів професій типу «людина-людина».

Від якісної спеціалізованої підготовки майбутніх фахівців до роботи в умовах інклюзії в освіті в період їхнього навчання у закладі вищої освіти, залежить якість інклюзивного навчання здобувачів освіти з ООП, отримання останніми різного виду послуг: освітніх, соціально-психологічного консультування, соціальної допомоги, соціального забезпечення, медичного обслуговування та ін.. Рівень сформованості навчальних у фахівців соціономічних професій особистісно значущих та професійно важливих якостей визначає ефективність надання якісних освітніх та додаткових послуг підтримки інклюзивного навчання: контролювання процесу індивідуальної траєкторії розвитку, проведення комплексної оцінки; психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг; соціальних послуг з догляду, соціального супроводу та ін.. Виклики зумовлюють задуматися над проблемою модернізації вищої освіти з метою уможливлення підготовки фахівців

соціономічних спеціальностей до роботи на стику різних галузей, зокрема формування в них soft та hard skills, без яких не стати ані просто професіоналом у своїй галузі, ані фахівцем з надання послуг в інклюзивному освітньому середовищі.

Означена проблема підготовки спеціалістів соціономічних професій до роботи в умовах інклюзії в освіті залишається малодослідженою.

Огляд останніх досліджень та публікацій.

Студіювали проблему впровадження інклюзивної освіти в Україні Л. Вавіна, А. Давиденко, А. Даниленко, В. Засенко, А. Колупаєва, К. Кольченко, І. Садова, Є. Сіньова та ін.

Напрацювання з питань формування інклюзивної компетентності педагогічних працівників представлені у працях С. Альохіної, Ю. Бойчук, О. Бородіної, О. Гноєвської, Н. Міської, Г. Косаревої, О. Красовської, О. Хом'як та ін.;

Досліджували трактування сутності соціономічних професій О. Біла, Л. Буркова, Е. Зеєр, О. Ліпман, М. Лукашевич Є. Клімов, В. Курбатов та ін.;

Розробляли види діяльності професій та вимоги до людей, за якими об'єднують їх у групу соціономічних спеціальностей - Л. Анциферова, Е. Зеєр, В. Зінченко, Є. Клімов, З. Ковальчук, А. Кононенко, М. Лукашевич, А. Пілецька, Л. Снігур, Д. Фельдштейн, В. Шадриков.

Безумовно проблема підготовки фахівців соціономічних спеціальностей вивчається, однак результати дослідження ще не набули широкого представлення в соціологічних, педагогічних, медичних і психологічних публікаціях.

Мета статті полягає у з'ясуванні основних перешкод запровадження інклюзивного навчання в систему освіти України та окресленні перспективних напрямів підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до роботи в умовах інклюзії в освіті. Досягнення поставленої мети передбачає виконання наступних завдань:

1) встановлення чинників гальмування ефективного функціонування інклюзивного навчання в системі закладів освіти;

2) обґрунтування перспектив підготовки фахівців соціономічних спеціальностей майбутнього.

Методи та методологія дослідження.

У процесі вивчення досліджуваної проблеми застосовано такі групи методів:

– теоретичні: системний, об'єктний і предметний аналіз – для уточнення контенту педагогічних дефініцій відповідно до предмета дослідження; аналіз стану проблеми професійної підготовки, вивчення

науково-методичної літератури, словників, енциклопедій, інтернет-ресурсів, авторефератів, дисертацій, досвіду практиків і провідних учених у галузі предмета дослідження; контент-аналіз державних нормативних документів, навчальних програм і пояснювальних записок дисциплін професійної підготовки майбутніх фахівців для якісно-кількісного аналізу змісту інформації щодо професійної підготовки та формування інклюзивної компетентності до роботи в умовах інклюзії в освіті; абстрагування і моделювання – для визначення організаційно-педагогічних умов професійної підготовки; індукції, дедукції та систематизації – для формулювання рекомендацій та висновків;

– емпіричні: моніторинг – для визначення стану предмета досліджування; усне та письмове опитування (бесіди й анкетування) здобувачів освіти різних соціономічних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвід запровадження інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами за місцем проживання, виявив ряд проблем та перешкод, які гальмують її поступки вперед. Водночас зростають вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців надавачів освітніх та соціальних послуг.

У словнику української мови (СУМ) поняття «підготовка» трактується як запас знань, навичок, досвід і т. ін., набутий у процесі навчання, практичної діяльності; «підготовлений» - готовий для якої-небудь діяльності, здатний до неї [1].

Безперечно, формування інклюзивної компетентності у майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей потребує професійної підготовки, включення у перелік компонентів освітньо-професійної програми навчальних дисциплін інклюзивного спрямування. Можливим шляхом формування процесу інклюзивної компетентності у здобувачів освіти, здатних надавати якісні освітні послуги у мовах інклюзії, розглядаємо через вивчення основних технологій інклюзивного навчання: адаптації/модифікації навчально-методичного забезпечення (курукулум); розробки індивідуальної програми розвитку, індивідуального навчального плану; спільного викладання та педагогічного партнерства; диференційоване викладання, індивідуального оцінювання; самомоніторингові технології «Індекс інклюзії»; SMART-цілей; арттерапевтичні технології, тьюторинг і менторство, соціально-психолого-педагогічний супровід та інші [2; 3; 4,].

Задля формування фахових компетенцій нинішня підготовка здобувачів освіти у

закладі вищої освіти до роботи в інклюзивному освітньому середовищі вимагає використовувати нову інноваційну технологію викладання як контекстне навчання. Воно ґрунтується на інтеграції різних видів діяльності здобувачів освіти: навчальної, наукової, практичної, що є особливістю даної технології, використання якої в освітньому процесі закладу вищої освіти дозволяє максимально наблизитися до реальних умов майбутньої професійної діяльності.

Для визначення стану готовності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до роботи в умовах інклюзії здійснювався моніторинг наявних знань про інклюзію в освіті за допомогою анкетування. Дослідження проводилося впродовж 2019-2021 навчальних роках, у якому респондентами були майбутні вихователі дошкільної освіти, вчителі закладів початкової та середньої освіти, практичні психологи, менеджери освітнього управління, соціальні працівники першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти. Респонденти відповідали на запропоновані запитання про різні аспекти професійної діяльності як майбутнього керівника закладу освіти, так і фахівців, які надаватимуть освітні послуги, послуги соціального забезпечення, соціального та психологічного консультування, організації та управління інклюзивним освітнім процесом та ін..

Метою дослідження було: 1) з'ясування ставлення до інклюзивного навчання, виявлення негативних та позитивних його сторін; 2) визначення доцільності внесення навчальних дисциплін в перелік компонентів освітньої програми, які забезпечать студентам високий рівень інклюзивної компетентності; 3) обґрунтування введення спеціалізації «Інклюзивне навчання» для педагогічних спеціальностей; а для інших спеціальностей соціальна робота – асистент дитини з особливими освітніми потребами.

Упродовж тривалого часу використовували авторську анкету: «Самооцінювання наявного рівня інклюзивних компетентностей», в яку входили запитання щодо обізнаності визначень понять основної терміносистеми інклюзивного навчання. Зокрема: Чи знаєте ви, що таке: «інклюзивні цінності?», «індекс інклюзії?», «безбар'єрний освітній простір?», «безперешкодне освітнє середовище?», «ресурсна кімната?», «принципи інклюзивного навчання?», «принципи гуманної педагогіки?», «технології інклюзивного навчання?», «освітні рівні труднощі здобувачів освіти з особливою освітньою підтримкою?», «рівні підтримки здобувачів освіти?», «універсальний дизайн?», «розумне пристосування?», «інклюзивний простір?», «інклюзивне середовище?», «соціальна пос-

луга підтримки інклюзивного навчання?», «командний супровід здобувача освіти?», «додаткова освітня підтримка інклюзивного навчання?», «Центри додаткової освітньої підтримки?». Опрацювання отриманих даних уможливило виявити емпіричні індикатори про сутність, організацію та управління інклюзивним навчанням, їхнє ставлення до інклюзивного навчання як альтернативи спеціальної освіти.

Розподіл досліджуваних майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей за рівнями самооцінювання

Кількість опитуваних	На низькому рівні		На середньому рівні		На високому рівні	
	К-сть	(%)	К-сть	(%)	К-сть	(%)
127	69	54,3	47	37,0	11	8,7

Окремо проводилося подібне опитування керівників закладів освіти та фахівцями закладів підтримки інклюзивного навчання. За результатами усного опитування дійшли висновку, що схвалюють запровадження в Україні інклюзивного навчання 84% керівників закладів; погоджуються на його організацію в своєму закладі 68%, 38% керівників наголошують на недостатньому методичному і матеріальному забезпеченні закладів, відсутності готовності та наявності інклюзивної компетентності вчителів до роботи з дітьми з ООП.

Загалом, динаміка запровадження інклюзивного навчання є позитивною: влаштування дітей з ООП в інклюзивну групу/клас відбувається безперешкодно, але відчувається недостатність знань з інклюзивного навчання у фахівців закладів медико-соціальної сфери (фізичних реабілітологів, медичних психологів, фахівців із соціальної роботи, працівників дошкільних закладів освіти, фахівців служб у справах дітей тощо), а також керівників закладу освіти про умови забезпечення архітектурної забудови (перебудова) закладу відповідно до чинного положення про індекс інклюзії закладу освіти, інклюзивність будівель і споруд; цінності інклюзії, створення інклюзивного освітнього середовища; організації інклюзивного класу, технологій залучення додаткових коштів для забезпечення діяльності закладу в умовах інклюзії та ін.

Отже, процес запровадження інклюзивного навчання в заклади освіти пов'язаний з багатьма чинниками, які створюють перешкоди: відмова керівників закладу у створенні інклюзивного класу; відсутність вмотивованих педагогічних кадрів; недостатній рівень матеріально-технічних умов для організації інклюзивного простору та освітнього інклюзивного середовища; невідповідність фінансового забезпечення

Методика діагностики передбачала оцінити свої знання з представленої термінології знаком «+» біля одного з трьох варіантів: а) на високому рівні; б) на середньому рівні; в) на низькому рівні. Рівень наявності компетентності в галузі інклюзивної педагогіки та інклюзії в освіті визначався фіксованими балами: низький – від 0 до 5; середній – від 6 до 8; високий – 9 до 10. Результати представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

потреbam дітей з ООП в повному обсязі. З огляду на виклики, які спричинені запровадженням інклюзивного навчання, дійшли висновку що причиною таких перешкод є низька обізнаність про інклюзивне навчання та його переваги.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У контексті нашого дослідження з'ясовано, що в Україні проведено значну роботу щодо усунення проблем та перешкод, а саме:

- удосконалено нормативно-правова база інклюзивного навчання і приведено її у відповідність до міжнародних стандартів;

- затверджено порядок та умови надання фінансової допомоги закладам освіти [5], відповідно до якого надається державна підтримка (субвенція) особам з ООП на придбання матеріально-технічного забезпечення;

- з 01.02.2022 р. уведено в дію новий Порядок організації інклюзивного навчання, згідно з яким в закладах загальної середньої освіти впроваджується біопсихосоціальна модель підтримки, завдяки якій змінюється підхід до визначення осіб з інвалідністю, вивільняється від медичних діагнозів, а встановлюється підхід до надання підтримки, рівні освітньої підтримки учнів з ООП, командне визначення індивідуальної освітньої траєкторії розвитку, взаємодію фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів та [6]. У зв'язку із введенням воєнного стану в Україні, 26.04.2022 р. уряд затвердив зміни до порядку організації інклюзивного навчання в закладах освіти [7];

- встановлено доплати педагогічним кадрам в умовах інклюзивного навчання;

- удосконалено законодавчу базу Центру підтримки інклюзивної освіти (доплата фахівцям Інклюзивно-ресурсного центру, на посаду педагогічних працівників призначаються особи з вищою педаго-

гічною (психологічною) освітою ступеня магістра за спеціальностями «Спеціальна педагогіка»), здійснено зміну моделі інклюзії в освіті від медичної до біопсихосоціальної [8]

– проведено деякі зміни в терміносистемі інклюзивної освіти.

Проте, імплементація інклюзивного навчання в систему освіти України ще пов'язана з рядом проблем та перешкод:

1. На нашу думку, удосконаленню підлягає термін «Особа з особливими освітніми потребами». По-перше ігноруються деякі маргінальні групи здобувачів освіти, проблеми яких не пов'язані із станом здоров'я, однак вони також потребують допомоги в отриманні освіти. По друге, із зміною моделі інклюзії в освіті, вагомою стає рівень підтримки здобувачів з освітніми труднощами. Тому доречно вживати термін «особа з освітньою підтримкою» відповідного рівня [9].

2. Наше обґрунтування підтверджується Постановою КМ України від 21 липня 2021 р. № 765 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами». Згідно із змінами до цієї постанови «категорія особливі освітні потреби» має використовуватися в обігу як «категорія особливі освітні труднощі». Відповідно до визначених категорій труднощів, а саме: інтелектуальні, функціональні, фізичні, навчальні (пізнавальні) та соціоадаптаційні, визначається рівень підтримки. Однак самі рівні труднощів визначені не коректно. Бажано переглянути тлумачення функціональних та фізичних труднощів, оскільки моторні труднощі, які включені у групу функціональних, викликаються порушеннями в опорно-руховому апараті, які внесені у групу фізичних труднощів.

3. Наявність потужної бази спеціальних закладів не сприяє реалізації поставленої мети і завдань, що вказані у вище згаданих законодавчих документах та Концепції розвитку інклюзивного навчання в Україні. Тому інклюзивне навчання в закладах дошкільної та середньої освіти є альтернативним навчанням до навчання у спеціалізованих закладах і має ряд переваг, а саме: дитина соціалізується і вчиться життєдіяльності в оточенні здорових людей; у неї формується направленість до нормального, повноцінного життя, сприйняття своєї хвороби не як обтяжливої обставини, а як певного способу життя. Слід зауважити, що законодавчо залишилося право вибору за батьками закладу освіти для навчання дитини. Але варто зазначити, що наявність повного комплексу

забезпечення потреб дітей у закладах спеціальної освіти, включно із можливістю цілодобового перебування, є стримуючим фактором для розвитку інклюзивної освіти. Отож дискусію про недоцільність запровадження інклюзивного в навчання в заклади освіти в Україні, вважаємо, некоректною.

4. Педагогічна освіта вищої школи повинна носити випереджувальний характер, готувати фахівців професій, які будуть затребувані в майбутньому. Тому, настала пора підготовки педагога інклюзивного навчання початкової, середньої, професійної передвищої і вищої освіти, який буде надавати якісні освітні послуги з конкретного навчального предмета, що забезпечить якісне навчання нейротиповим здобувачам освіти і особам з особливими освітніми потребами. Для цього в Класифікатор професій з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка у спеціальності 013, 014, 015 необхідно ввести спеціалізацію «Інклюзивне навчання» (менеджер інклюзивного навчання). Обґрунтовуючи таку позицію, зазначимо, що фахівці кваліфікації спеціальності 016 «Спеціальна освіта» не можуть здійснювати освітню діяльність в закладах освіти, а лише надавати додаткову корекційно-розвиткову допомогу і належать до групи фахівців підтримки інклюзивного навчання.

5. Для формування інклюзивної компетентності у майбутніх фахівців педагогічних спеціальностей рекомендуємо ввести для професійної підготовки й інклюзивному освітньому середовищі закладу освіти навчальну дисципліну «Інклюзивна освіта» як пропедевтичну, а «Основи інклюзивної педагогіки»- для формування методичної [10].

6. У зв'язку з прийняттям нової філософії інклюзивної освіти, а саме: створення єдиної системи освіти, яка стане осередком надання соціальних, медичних та корекційно-розвиткових додаткових послуг на засадах командного підходу, закладам вищої освіти, при підготовці різнопрофільних фахівців спеціальності, як-то: 23 Соціальна робота, спеціальність 231- соціальний працівник; 22 Охорона здоров'я спеціальності 225 – медична психологія і 227 фізична реабілітація, ерготерапія, рекомендуємо ввести навчальну дисципліну «Інклюзивна освіта», що забезпечить формування інклюзивної компетентності. Незаперечною є думка про те, що потрібно вводити до означених вище спеціальностей, спеціалізацію «Тьютор дитини з особливими потребами» - асистент дитини з особливими потребами в інклюзивному освітньому середовищі, який здійснюва-

тиме соціально-психологічний супровід та надаватиме послуги керокційно-реабілітаційного характеру відповідно до своєї професійної кваліфікації.

7. При цьому держава зобов'язана:

– сприяти забезпеченню соціальних та правових умов життєдіяльності дітей з особливими освітніми потребами;

– дбати про розвиток соціальної інфраструктури, що має відповідати архітектурним вимогам інклюзивного середовища;

– допомагати сім'ям, освітянам і фахівцям у прийнятті спільних виважених рішень щодо реалізації права кожної людини на освіту, незалежно від їхнього віку;

– забезпечувати підготовку та перепідготовку різнопрофільних професійних кадрів для інклюзивного навчання.

Отже, узагальнюючи проведене дослідження, дійшли висновку, що перспективними напрямками професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до роботи в умовах інклюзії в освіті є: 1) удосконалення освітньо-професійних програм; 2) поповнення контенту навчальних дисциплін; 3) оновлення компетентностей і компетенцій; 4) запровадження спеціалізацій; 5) введення професій майбутнього «Менеджер інклюзивного навчання», «Тьютор дитини з особливими освітніми потребами».

Доцільно продовжити дослідження у площині формування позитивної думки щодо залучення осіб з ООП в інклюзивне навчання; удосконалення терміносистеми інклюзивної освіти, зокрема «інклюзія в освіті» та «інклюзивна освіта»

Список бібліографічних посилань

1. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970—1980. Т. 6. 417 с. URL: http://ukrlit.org/slovnyc/slovnyc_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh/pidgotovka (дата звернення: 01.02.2023)
2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Педагогічні технології інклюзивного навчання. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 160 с.
3. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.
4. Таранченко О. М., Найда Ю. М. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посіб. / За заг. ред. Колупаєвої А. А. Київ: Видавнична група «А. С. К.», 2012. 124 с.
5. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами: Постанова КМ України від 14.02.2017 р. №88. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP170088> (дата звернення: 01.02.2023)
6. Новий порядок організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-zatverdiv-novij-poryadok-organizaciyi-inklyuzivnogo-navchannya-v-zakladah-zagalnoi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 01.02.2023)

7. Зміни до порядку організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-sprostiv-umovi-organizaciyi-inklyuzivnogo-navchannya> (дата звернення: 01.02.2023).
8. Про внесення змін до Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова КМ України від 29.04.2022 р. № 493. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/493-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.02.2023)
9. Шевців З. М. Теоретичні основи імплементації інклюзивної освіти в Україні / Професійна підготовка майбутніх педагогів: теорія та практика: монографія / за наук. ред. П. А. Сойчук. Рівне: О. Зень, 2020. С. 49–67 [in Ukr].
10. Shevtsiv Z., Yevtuch M., Pelekh Yu., Filonenko M. та інші. Identification of positive individual qualities of an inclusive education future specialist during professional training. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, 2020. Vol 20 (Supplement issue 2). P. 966–974.
11. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: видання 2-ге, виправл., доп. Львів: Новий світ-2000, 2019. 264 с.

References

1. Dictionary of the Ukrainian language: in 11 vols. In I. K. Bilodid (ed.). Kyiv: Scientific Thought, 1970–1980. Vol. 6. 417 p. Retrieved 01.02.2023, from http://ukrlit.org/slovnyc/slovnyc_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh/pidgotovka [in Ukr].
2. Kolupaeva, A. A., Taranchenko, O. M. (2018). Pedagogical technologies of inclusive education. Kharkiv: Publishing house «Ranok» & «Kenhuru». 160 p. [in Ukr].
3. Poroshenko, M. A. (2019). Inclusive education: a study guide. Kyiv: Ahenstvo «Ukraine». 300 p. [in Ukr].
4. Differentiated teaching in an inclusive educational institution: educational and methodological manual. In Kolupayeva A. A. (ed.). Kyiv: A.S.K. Publishing Group. 124 p. [in Ukr].
5. On approval of the Procedure and conditions for providing subventions from the state budget to local budgets for providing state support to persons with special educational needs: Resolution of the CM of Ukraine dated February 14, 2017 No. 88. Retrieved 01.02.2023, from <https://ips.ligazakon.net/document/KP170088> [in Ukr].
6. New procedure for organizing inclusive education in institutions of general secondary education. Retrieved 01.02.2023, from <https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-zatverdiv-novij-poryadok-organizaciyi-inklyuzivnogo-navchannya-v-zakladah-zagalnoi-serednoyi-osviti> [in Ukr].
7. Changes to the procedure for organizing inclusive education in institutions of general secondary education. Retrieved 01.02.2023, from <https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-sprostiv-umovi-organizaciyi-inklyuzivnogo-navchannya> [in Ukr].
8. On amendments to the Regulations on the Inclusive Resource Center: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 29, 2022 No. 493. Retrieved 01.02.2023, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/493-2022-%D0%BF#Text> [in Ukr].
9. Shevtsiv, Z. M. (2020). Theoretical foundations of the implementation of inclusive education in Ukraine. In Soyчук R. L. (ed.). Professional training of future teachers: theory and practice: monograph. Rivne: Publisher O. Zen. PP. 49–67 [in Ukr].
10. Shevtsiv, Z., Yevtuch, M., Pelekh, Yu., Filonenko, M. and other. (2020). Identification of positive individual qualities of an inclusive education future specialist during professional training. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, 20: 966–974 (Supplement issue 2).
11. Shevtsiv, Z. M. (2019). Basics of inclusive pedagogy: 2nd ed., correct., suppl. Lviv: Novy svit-2000. 264 p. [in Ukr].

PELEKH Yurii

Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor,
Head of the Department of Pedagogy, Educational Management and Social Work
Rivne State Humanities University

FILONENKO Myroslava

Doctor of Sciences in Psychology, Professor of the Department of General and Medical Psychology,
Bogomolets National Medical University

SHEVTSIV Zoia

Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor of the Department of Pedagogy, Educational Management and Social Work
Rivne State Humanities University

**PROSPECTS FOR THE TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN SOCIOLOGICAL SPECIALTIES
FOR WORK IN THE CONDITIONS OF INCLUSION IN EDUCATION**

Summary. The article emphasizes that the introduction of inclusive education into the education system of Ukraine violates the solution of a set of problems.

The purpose of the article is to clarify the main obstacles to the introduction of inclusive education in the education system of Ukraine and to outline promising directions for training future specialists in socionomic specialties to work in the conditions of inclusion in education.

The article reveals the main advantages of introducing inclusive education. The main factors inhibiting the effective functioning of inclusive education in the system of educational institutions were identified and analyzed: a) lack of awareness of the head of the educational institution about the conditions of organization, creation and financing of an inclusive class; b) lack of main providers of educational services of educators/teachers of inclusive education in preschool, primary and secondary (by specialty) education); c) lack of development of the inclusive competence of specialists who provide additional developmental, correctional and rehabilitation services in addition to the educational process.

The characteristics of the prospects of training in institutions of higher education for future managers and teachers of educational institutions, social workers, occupational therapists, physical rehabilitators, and practical psychologists are given: 1) improvement of educational and professional programs; 2) updating the content of educational disciplines, in particular the inclusion of educational disciplines "Inclusive education", "Fundamentals of inclusive pedagogy"; 3) the use of contextual training during the training of specialists as a form of active training focused on the future professional training of students, the gradual saturation of the educational process with the technologies of inclusive education; 4) update of competences and competences in accordance with the emergence of future professions "Manager of inclusive education", "Tutor of a child with special educational needs".

Keywords: training of future specialists; specialists of socionomic specialties; inclusive education; child with special needs.

Одержано редакцією 28.02.2023
Прийнято до публікації 18.03.2023

 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2023-1-31-37>

 <https://orcid.org/0000-0003-3513-6154>

БАГНО Юлія Миколаївна

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка катедри педагогіки, теорії і методики початкової освіти,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
e-mail: bagnojulia@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-2008-1122>

СЕРГІЙЧУК Олена Миколаївна

кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка катедри педагогіки, теорії і методики початкової освіти,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
e-mail: sergiichukelena@ukr.net

УДК 373.5.015.31-056.2/.3]-044.247(477:4)(045)

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ
КРІЗЬ ПРИЗМУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

У статті розглядаються особливості організації інклюзивного навчання дітей шкільного віку у процесі євроінтеграції.

Проаналізовано стан інклюзивної освіти в Україні. З метою ефективності та якості організації інклюзивного навчання школярів визначено і охарактеризовано сутність і зміст науково-методологічних підходів, а саме: гуманістичний підхід, який передбачає принцип гуманізму, визначає загальний характер відносин між суб'єктами навчання; особистісно-орієнтований підхід, що уособлює особистісно зорієнтоване спрямування процесу інклюзивного навчання; інклюзивний підхід, що включає повагу і розу-

міння всіх учасників освітнього процесу щодо фізичних й психологічних відмінностей особистості; компетентнісний підхід, як комплексний процес розвитку та саморозвитку особистості, враховуючи пізнавальну, емоційно-вольову та мотиваційну сфери, системи відношень та ціннісних орієнтацій.

Уточнено форми організації інклюзивного навчання, які на сучасному етапі є найбільш прийнятними і поширеними у шкільній практиці багатьох країн, а саме: 1) часткова інтеграція (освітній процес відбувається у межах спеціальних класів закладів загальної середньої освіти); 2) комбінована інтеграція (освітній